

**ISTRAŽIVANJE O STEPENU PRIMENE ELEKTRONSKE
JAVNE NABAVKE U MALIM I SREDNJIM PREDUZEĆIMA**
**ANALYZES THE DEGREE OF IMPLEMENTATION OF ELECTRONIC PUBLIC
PROCUREMENT IN SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES**

Bojana Roćen Danilović

REZIME: Korišćenjem informacionih komunikacionih tehnologija i elektronskog poslovanja, značajno se mogu smanjiti troškovi, obezbediti efikasnost i izbrisati granice u robnoj razmeni. Razvoj informacionih komunikacionih tehnologija, a posebno Interneta, doprineli su da se stvore mogućnosti za realizaciju javnih nabavki elektronskim putem. Rad se bavi istraživanjem o stepenu primene elektronske javne nabavke u malim i srednjim preduzećima. Cilj rada je da se ukaže na važnost i značaj elektronskih javnih nabavki i na činjenicu da njenom primenom mala i srednja preduzeća mogu znatno da smanje troškove i da pojednostave svoje poslovanje. Nakon istraživanja sprovedenog u ovom radu ukazaće se stepen primene elektronske javne nabavke dobara ili usluga u malim i srednjim preduzećima u Republici Srbiji.

KLJUČNE REČI: javna nabavka, elektronska javna nabavka, istraživanje, Republika Srbija

ABSTRACT: Using information and communication technologies and e-business, significantly can reduce costs, ensure efficiency and erase borders in trade. The development of information and communication technologies, especially the Internet have contributed to create opportunities for the implementation of public procurement electronically. The aim is to emphasize the importance and significance of electronic public procurement and the fact that its application SMEs can significantly reduce costs and simplify their operations. After research conducted in this paper will indicate the degree of implementation of electronic public procurement of goods or services in small and medium enterprises in the Republic of Serbia.

KEY WORDS: public procurement, e-procurement, research, Republic of Serbia

1. UVOD

Razvoj informaciono-komunikacionih tehnologija (IKT), a pogotovo Interneta, omogućili su razvoj elektronskog poslovanja kao alternative tradicionalnim metodama poslovanja. IKT i telekomunikacione i druge digitalne mreže koje su sa njima tesno povezane smatraju se glavnom pokretačkom snagom u izgradnji informacionog društva i digitalizovanih privreda i sve su više priznati kao novi činilac koji bitno doprinosi poboljšanju postojećeg načina poslovanja stvarajući novi oblik poslovanja koji se naziva elektronsko poslovanje. Elektronsko poslovanje može da se opiše kao oblik poslovanja na daljinu koji podrazumeva da se potrebnim servisima – uslugama može pristupiti preko Interneta i ostalih vidova telekomunikacionih mreža. Elektronska javna nabavka omogućava sprovođenje javnih nabavki elektronskim putem [2].

Jedna od ključnih uloga u strateškom razvoju Evropske unije imaju javne nabavke, prema saopštenju Evropske komisije [3]. Početkom 2014. godine Evropska unija usvojila je Zakon o javnim nabavkama, čime je pokrenula sveobuhvatnu reformu ove oblasti. Osim toga, ažurirane su i prethodne direktive, 2004/18/EC o ugovaranju u okviru javnih nabavki u oblasti javnih radova, snabdevanja i usluga, kao i 2004/17/EC koja se odnosila na javne nabavke u sektorima vode, energije, transporta i poštanskih usluga. Pored toga, novopredložena direktiva 2011/0437 dala je uvid u opšte smernice o ugovorima o koncesiji, u oblasti koja je dotle obezbeđivao samo Evropski sud pravde. Sve tri direktive unele su velike promene, izazove i mogućnosti za naručioce [7]. Udeo javnih nabavki u bruto domaćem proizvodu zemalja EU povećao tokom poslednjih godina i dostigao 16% [11]. Kao rezultat unapređivanja regulative javnih nabavki i njene sve efikasnije primene, ostvarene su uštede od 30% [11]. Ukupna veličina tržišta nabavki Evrop-

ske unijese procenjuje na više od dve milijarde evra, tako da svaka ušteta od 5 % kumulativno predstavlja oko 100 milijardi evra uštete godišnje, a što je ekvivalentno izgradnji više od 150 velikih bolnica. Ove uštete bi dodatno povećale efikasnost javne potrošnje, što je značajno zbog aktuelnih fiskalnih ograničenja [6].

Koliki je značaj elektronskih javnih nabavki govori i činjenica da se iste pojavljuju kao osmi servis Evropske komisije koji je namenjen privredi, a u listi 12+8 osnovnih javnih servisa Evropske Komisije [8.]

Kao država kandidat, Republika Srbija je u obavezi da izvrši usklađivanje svojih zakonskih propisa iz oblasti javnih nabavki sa zakonodavstvom Evropske Unije, kao i da obezbedi njihovu primenu na svim nivoima [17]. Period prilagođavanja je važan za sve subjekte u sistemu javnih nabavki, a naročito za mala i srednja preduzeća koji učestvuju u postupcima javnih nabavki, zbog ograničenja koja postoje u odnosu na njihove administrativne kapacitete. Postepenost prilagođavanja obezbediće dovoljno vremena za pripremu pre uvođenja novih zakonodavnih odredbi usklađenih sa pomenutim direktivama, prvenstveno kroz intenzivnu obuku i druge oblike savetodavnih aktivnosti.

Administrativni zahtevi umeju loše da se odraze na uspešnost postupka javne nabavke, kako u Republici Srbiji, tako i u državama članicama EU. Da bi proces javne nabavke bio ekonomičan i efikasan, javne nabavke treba da se sprovedu sa minimalnim troškovima koji su vezani za postupak i izvršenje javne nabavke.

Zakonski propisi iz oblasti elektronskih javnih nabavki, institucije i pravna praksa elektronskih javnih nabavki, nedovoljno su prisutni na javnoj sceni u Srbiji. Neophodna obeležje javne nabavke su javnost, dostupnost i otvorenost, što otvara mogućnosti javnog nadzora, pa i kontrole ove delatnosti.

Indirektni efekat uvođenja sistema elektronskih javnih nabavki u Srbiji, bio bi podizanje opšteg nivoa informatičkog razvoja u zemlji, naročito kada su u pitanju privredna društva [12]. Preovlađujući broj domaćih preduzeća još ne raspolaže adekvatnim informatičko-komunikacionim tehnologijama, što značajno ograničava njihov opstanak na tržištu. Napredne informacione tehnologije su postale neophodan uslov konkurentnosti, i uvidevši to preduzeća su počela da se prilagođavaju novonastaloj situacijom velikom brzinom. Tako je širenje informacionih komunikacionih tehnologija u privredi počelo odmah nakon uvođenja ovog informacionog sistema.

Značajno je naglasiti da će ova novina rezultirati znatnim pojeftinjenjem postupaka javnih nabavki i to za iznos troškova objavljivanja javnih poziva u dnevnim novinama. Svakoga dana se u Srbiji na javno oglašavanje javnih nabavki u dnevnim novinama troši najmanje pola miliona dinara, što na godišnjem nivou iznosi 182,5 miliona dinara ili 2,3 miliona evra uštede [12].

2. PRIMENE ELEKTRONSKE JAVNE NABAVKE U MALIM I SREDNJIM PREDUZEĆIMA U REPUBLICI SRBIJI

Termin javne nabavke odnosi se na nabavku radova, dobara i usluga od strane ugovornih organa koji su im potrebni za njihovo poslovanje – u to spada sve od jednostavnog kancelarijskog materijala, poput olovaka ili spajalica, do visoko-tehnološke opreme, poput računara ili sistema zaštite [16].

Elektronska javna nabavka predstavlja proces kupovine dobara, usluga ili radova elektronskim putem i može da se definiše kao upotreba informacionih komunikacionih tehnologija, kao što su internet i web, u cilju realizacije nabavke dobara, usluga ili radova [5]. Kao takva, ona predstavlja jedan međuorganizacioni informacioni sistem koji obezbeđuje automatizaciju bilo kojeg dela javne nabavke u cilju poboljšanja efikasnosti, kvaliteta i transparentnosti javne nabavke [15].

Prema izveštaju Uprave za javne nabavke, javne nabavke u Srbiji zauzimaju oko 10% BDP [19], koje su realizovane na tradicionalni način. U Republici Srbiji se utvrđuje nadležnost državnih organa za oblast javnih nabavki i prvi put se uvodi pojam elektronska javna nabavka, gde je članom 47 iz zakona predviđena obavezna primena javne e-nabavke ukoliko vrednost javnih nabavki prelazi 700 miliona dinara na godišnjem nivou [18].

Javne nabavke su i oblast koja se najviše vrednuje kod stranih poslovnih institucija kada ocenjuju stepen korupcije u nekoj zemlji [10].

Učinak u brojevima i procentima pri korišćenju elektronske javne nabavke za kupovinu ove vrste dobara iznosi [14] :

- Procenat kupovine koja nije u skladu sa pravilim i procedurama je sa 38% (pre online kupovine) smanjen na 14,2%;
- Ciklus naručivanja je sa 20,4 dana smanjen na 3,8 dana;
- Troškovi pri naručivanju su sa 56 smanjeni na 23 američkih dolara;
- Procenat kontrole troškova se povećava sa 56% na 69%.

Naručilac i dobavljač razmenjuju dokumentaciju tipa narudžbenice, otpremnice, fakture i drugo. Neke od prednosti koje preduzeća koja koriste ovaj sistem primećuju su: povećana brzina procesa, integracija podataka, smanjenje manuelnog rada, snižavanje troškova za unos podataka, automatizacija likvidature računa i plaćanja, cena papirne obrade i čuvanja fakture je 2-8€ a cena e-invoicinga je 0,5-2€, manje grešaka u podacima i u procesima, sređeni matični podaci artikala, partnera, automatizacija preuzimanja robe u skladištima, optimizacija zaliha i smanjenje zaliha - optimalnije planiranje dobavnog lanca i proizvodnje, bolji rejting kod većih partnera [20] .

Ovaj proces obuhvata nekoliko faza kupovine, počev od inicijalne identifikacije potrebe ili zahteva preko tenderskog procesa sve do potpisivanja ugovora i plaćanja [4]. Generalno posmatrano, proces javne nabavke u Republici Srbiji obuhvata osam faza [18]:

- Objavljivanje oglasa za javnu nabavku;
- Obezbeđenje konkursne dokumentacije;
- Podnošenje ponuda;
- Evaluacija i ocena ponuda;
- Ugovaranje;
- Naručivanje;
- Fakturisanje;
- Plaćanje.

Odluka bi trebalo da sadrži sledeće elemente [9]:

- Redni broj javne nabavke za tekuću godinu;
- Predmet javne nabavke;
- Vrednost javne nabavke kako je naručilac procenjuje i očekuje u ponudama;
- Podatke o odluci o odobravanju javne nabavke investicionog značaja, u skladu sa jedinstvenom metodologijom, kada je to potrebno;
- Okvirne datume u kojima će se sprovoditi pojedinačne faze postupka javne nabavke;
- Podatke o poziciji u budžetu odnosno finansijskom planu za plaćanje;
- Druge elemente ako naručilac proceni da su potrebni za sprovođenje javnih nabavki.

Proces nabavke je pojednostavljen, standardizovanjem procedura, i on podrazumeva da je jedna narudžbenica jednaka jednoj dostavi, što se fakturiše na jednom računu, tako da je naručena jedinica jednaka dostavljenoj, a sve to jednako obračunatoj jedinici.

3. EMPIRIJSKO ISTRAŽIVANJE O STEPENU PRIMENE ELEKTRONSKE JAVNE NABAVKE U MALIM I SREDNJIM PREDUZEĆIMA U REPUBLICI SRBIJI

Istraživanje o zastupljenosti i upotrebi elektronske javne nabavke je sprovedeno u malim i srednjim preduzećima Republike Srbije. Cilj istraživanja je da se dobije uvid u to da li preduzeća teže automatizaciji procesa i da li i u kojoj meri je proces javne nabavke jednostavniji i efikasniji u onim preduzećima koja nabavku vrše elektronskim putem. Istraživanjem su

obuhvaćena pitanja koja se tiču načina i selekcije dobavljača i njihovih ponuda, pitanja koja se tiču poštovanja načela sprovođenja nabavke i odabira ponuda i u kojoj meri su zaposleni obučeni za rad na poslovima elektronske nabavke.

Ispitanicima je, tehnikom anketiranja, postavljeno četrnaest pitanja zatvorenog i otvorenog tipa, pismenim putem. Zastvorena pitanja imaju dva ili tri ponuđena odgovora, kratka su, nedvosmislena, razumljiva, direktna i logična bez mogućnosti da izazivaju sugestiju kod ispitanika.

3.1. Analiza rezultata empirijskog istraživanja

Istraživanje o zastupljenosti i upotrebi elektronske javne nabavke je sprovedeno u 75 malih i srednjih preduzeća u Republici Srbiji. Cilj istraživanja je da se dobije uvid koliko preduzeća koristi elektronski vid poslovanja odnosno elektorsku nabavku, da li je i u kojoj meri je proces javne nabavke jednostavniji i efikasniji u onim preduzećima koja nabavku vrše elektronskim putem.

Na pitanje da li proces javne nabavke sprovode elektronskim putem, samo 15 preduzeća (20%) je odgovorilo da koristi, a ostatak (80% ili 60 preduzeća) da još uvek ne koristi elektronski sistem javne nabavke. (slika 16). Time je dalje istraživanje nastavljeno na uzorku od 15 preduzeća.

Najveći procenat ispitanika (66.7% ili 10 preduzeća) odgovorilo je da proces elektronske javne nabavke koristi manje od 5 godina, zatim nešto manji broj (20% ili 3 preduzeća) je odgovorilo da koristi od 5 do 10 godina, a najmanji procenat ispitanika (13.3% ili 2 preduzeća) koristi više od 10 godina

Na pitanje koliko javnih nabavki sprovode godišnje, najveći broj je odgovorio da ima do 5 javnih nabavki godišnje (8 preduzeća ili 53.3%), nešto manji procenat (33.3% ili 5 preduzeća) je odgovorilo da ima od 5 do 10 javnih nabavki godišnje, a samo 13.3% ili 2 preduzeća je odgovorilo da ima preko 10 javnih nabavki godišnje

Od ukupnog broja ispitanika, 60% ili 9 ispitanih preduzeća je odgovorilo da elektronskim putem podjednako nabavlja i dobra i usluge. Samo usluge elektronskim putem nabavlja 26.7% ili 4 ispitana preduzeća, a 13.3% ili 2 ispitana preduzeća nabavlja samo dobra

Najveći broj ispitanika (7 preduzeća ili 46.7%) elektronsku javnu nabavku koristi za nabavku dobara male i velike vrednosti, nešto manji broj (5 ispitanih preduzeća ili 33.3%) koristi elektronsku javnu nabavku za nabavku dobara/usluga samo male vrednosti, dok 20% ili 3 preduzeća elektronskim putem vrši nabavku velike vrednosti

Na pitanje da li je uvođenje elektronskog sistema nabavke olakšalo proces istog, svi ispitanici su odgovorili da im je elektronskim putem mnogo lakše da obave nabavku

Na pitanje na koji način vrše pozivanje dobavljača da dostave ponudu za konkretnu nabavku, najveći broj je odgovorio da ovlašavanje vrši na web stranici (66.7% ili 10 preduzeća, dok 26.7% ili 4 preduzeća preduzeća koristi i jedno i drugo u zavisnosti koja se roba ili usluga nabavlja, a samo jedno od

ispitanih preduzeća ili 6.7% direktno poziva dobavljače koje unapred odabere

Na pitanje da li je konkursna dokumentacija dostupna na internet stranici preduzeća, svi ispitanici su odgovorili potvrdno.

Na pitanje da li zahtevate da Vam se dokazi o ispunjenosti obaveznih i dodatnih uslova kod ponuđača dostavljaju elektronskim putem, čak 93.3% ili 14 ispitanika je odgovorilo pozitivno, dok samo jedno preduzeće ili 6,7% je odgovorilo negativno

Na pitanje da li zahtevate da Vam se dostavljaju dokazi koji su javno dostupni na određenoj Internet adresi, 13 ispitanika ili 86.7% je odgovorilo negativno, dok je 13.3% ili svega 2 ispitanika odgovorilo pozitivno

Veći procenat ispitanika ili 53.3% ili 8 preduzeća formira komisiju za odabir najpovoljnije ponude, a kod 46.7% ili 7 ispitanih preduzeća se ne formira komisija nego se koristi neka od metoda za automatsko rangiranje ponuda.

Na pitanje kako rešavaju problem sa ograničenim prostorom u mejlu, veliki broj ispitanika je odgovorilo da rešenje vide u zipovanju fallova i slanju dokumentacije iz više melova (66.7% ili 10 preduzeća), vrlo mali broj zipuje fajlove (13.3% ili 2 preduzeća) dok ostali šalju iz više mejlova

Na pitanje da li dozvoljavate da se obrasci iz Vaše konkursne dokumentacije popunjavanju, pečatiraju i potpisuju elektronskim putem, najveći broj ispitanika je odgovorilo pozitivno (93.3% ili 14 preduzeća), a svega jedno preduzeće ili 6.7% je odgovorilo negativno

Na pitanje da li je Vaša odluka o dodeli ugovora dostupna na Vašoj internet stranici, 80% ili 12 preduzeća odgovorila potvrdno, a samo 20% ili 3 ispitanih preduzeća je odgovorili negativno.

Nakon prikaza prikupljenih podataka, jasno se može zaključiti da najveći broj ispitanih preduzeća elektronsku nabavku koristi do 5 godina za pribavljanje dobara i usluga. Pozivi za proces nabavke dobara / usluga se objavljuju na web stranici preduzeća i konkursna dokumentacija je dostupna na istoj web stranici. Za ocenu ponuda od dobavljača formira se komisija a odluka o dodeli ugovora je dostupna na internet stranici. Najveći procenat preduzeća podjednako nabavlja i dobra i usluge kako male tako i velike vrednosti izričito. Nijedan od ispitanika nije želeo da doda komentar u vezi sa ispitivanom temom.

4. ZAKLJUČAK

Elektronske javne nabavke razvijaju se duž cele Evrope i predstavljaju važan prostor za mala i srednja preduzeća kao neizostavljiv faktor u njihovim strategijama nabavke. U prethodnih pet godina promene zauzimaju značajno mesto u tehnologiji, zakonodavstvu, pravu i praksi kupovine. Na taj način, malim i srednjim preduzećima stvaraju se mogućnosti jednostavnijeg pristupa tržištu javnih nabavki.

Elektronska javna nabavka osigurava korisniku pouzdanu i sigurnu razmenu elektronskih dokumenata koji nastaju u poslovnom procesu javne nabavke. Na taj način, naručilac može da se elektronski poveže sa što većim brojem dobavljača. Manji dobavljači, čiji poslovni procesi nisu u potpunosti automa-

tizovani, dokumente mogu primati i slati putem korisničkog interfejsa preko internet portala. Velikim preduzećima je omogućena i jednostavna neposredna integracija svih dokumenata u postojeće informacione sisteme.

Rešenje za dobar sistem za elektronsku javnu nabavku ne treba da zahteva posebne promene programske i računarske infrastructure, već da podržava sve važeće standarde kao i interne oblike podataka i da omogući integraciju postojećih podataka. U rešenja treba da budu ugrađeni najmoderniji sigurnosni elementi koji se zasnivaju na PKI tehnologiji (digitalni certifikat, šifriranje, sigurni elektronski potpis). Svi dokumenti koje razmenjuju korisnici sistema treba da budu zaštićeni sa naprednim elektronskim potpisom pošiljaoca (Ponuđača). Celokupan proces razmene poslovnih dokumenata naravno treba da bude usklađen sa Zakonom o elektronskom potpisu [13]. Implementacija elektronske javne nabavke u Srbiji svakako da sa sobom nosi izazov, ali i određeni rizik.

Osnovna prednost razvoja i primene elektronske javne nabavke najviše se manifestuje u delu smanjenja troškova javne nabavke, uštede u vremenu realizacije javne nabavke i povećanje transparentnosti javne nabavke. Od elektronske javne nabavke benefite ostvaruju i organi državne uprave u svojstvu naručioca i privredni subjekti u svojstvu ponuđača [1].

Benefit koju od elektronske javne nabavke imaju organi državne uprave kao naručioci ogledaju se u sledećem [1]:

- visok nivo transparentnosti javne e-nabavke pošto se ostvaruje veća otvorenost u objavi i
- sklapanju javnih ugovora,
- veća konkurencija u postupku javne e-nabavke i povećanje broja ponuđača u cilju ostvarenja lojalne konkurencije jer kroz sistem javne e-nabavke, mali i srednji ponuđači dobijaju mogućnost da učestvuju u javnim nabavkama na jednostavniji način,
- smanjenje troškova papira pošto u slučaju javne e-nabavke naručilac nije u obavezi da priprema dokumentaciju za javnu nabavku u papirnom obliku i samim tim eliminiše se potreba papirnog kopiranja iste,
- ušteda u vremenu potrebnom za pripremu javne e-nabavke iz razloga što sve javne e-nabavke odgovaraju standardnim formatima i mogu biti sačuvane u istim dokumentima tako da nije potrebno neko veliko modifikovanje.
- smanjenje administrativnih troškova jer javna e-nabavka skraćuje vreme i smanjuje trud administraciji i ugovornim stranama u organizaciji javnih nabavki,
- smanjenje troškova papira pošto u ovom slučaju ponuđač ne mora da šalje obimnu dokumentaciju u papirnoj formi koje su dokaz za njegovo učešće u nabavci. Ponuđač može da potvrdi svoje učešće online i da *upload*-uje skenirane kopije svih dokumenata i sertifikata koji se zahtevaju za učešće,
- smanjuje se realno vreme koje je potrebno za pripremu ponude. Dalje, ponuđač može da potvrdi svoje učešće iz sopstvene kancelarije i nema potrebe da posećuje fizički naručioca da bi potvrdio svoje učešće na tender,
- sistem javne e-nabavke dozvoljava ponuđaču da modifikuje njegovu ponudu čak i posle potvrđene online prijave.

Ova mogućnost modifikacije njegove ponude je dostupna samo do momenta zatvaranja nabavke, a to je datum koji je određen od strane naručioca. Posle zatvaranja nabavke, ponuđač ne može menjati svoju ponudu.

Implementacija sistema elektronskih javnih nabavki, primenom svremenih IKT veoma je značajna, jer se primenom ovog sistema postižu brojne prednosti u odnosu na tradicionalne sisteme, koji su podrazumevali vremenski veoma dugačak proces obavljanja nabavki manuelnim putem. Ovaj način nabavke je u razvijenim zemljama sveta jedini način za sprovođenje nabavki, dok zemlje u razvoju imaju tendenciju da ih sustignu.

Situacija u oblasti elektronskih javnih nabavki u Srbiji se konstantno unapređuje u smislu poboljšanja zakonske regulative [17]. Uvođenje novog Portala elektronskih javnih nabavki u Srbiji značajno je poboljšalo transparentnost i informisanost, ali je potrebno dalje unapređivati pojedine opcije sistema [17]. To se pre svega odnosi na postupke međunarodnih organizacija i finansijskih institucija, kreiranje registra javnih ugovora, izrada Portala na engleskom jeziku i sl. Republika Srbija, takođe, čini sve neophodne korake da izvrši harmonizaciju sa Evropskom unijom i u ovoj oblasti, a jedan od koraka biće i standardizovana primena sistema indikatora za merenje uspešnosti sistema e-nabavki.

U narednom periodu strategija razvoja elektronske javne nabavke će biti usmerena ka daljem daljem razvoju transparentnosti i informisanosti koju omogućava Portal, pre svega kroz uvođenje opcija za objavu novih sadržaja i unapređenje sistema pretrage, kao što su [17]:

- mogućnost objavljivanja planova nabavki naručilaca, izmena planova i izveštaja o izvršenju planova;
- objavljivanje nabavki koje se sprovode po posebnim postupcima međunarodnih organizacija i finansijskih institucija;
- postavljanje registra javnih ugovora;
- uvođenje jedinstvenog sistema registracije ponuđača za određene šifre iz opšteg rečnika nabavki i njihovo automatsko obaveštavanje o predmetima nabavki za koje su zainteresovani;
- unapređenje pretrage;
- izrada engleske verzije Portala;
- unapređenje call-centra za pružanje pomoći prilikom korišćenja Portala;
- unapređenje obuka svih korisnika Portala (naručioci, ponuđači, civilno društvo itd.).

Pored navedenog, buduće aktivnosti će najvećim delom biti usmerene ka razvoju sistema za elektronsko podnošenje ponuda, i to kroz sledeće faze [17]:

- analizu potrebnih izmena zakonodavnog okvira vezanog za primenu elektronskih nabavki;
- analizu postojećeg institucionalnog okvira u Republici Srbiji;
- analizu tehničkih rešenja i opcija koje su u primeni ili se razvijaju u državama članicama EU;
- odabir optimalnog zakonskog, institucionalnog i tehničkog modela prikladnog za primenu u Republici Srbiji;

- pripremu tehničkih rešenja, u skladu sa odabranim optimalnim modelom;
- razvoj i puštanje u rad nove platforme elektronskih javnih nabavki.

Uspostavljanje i impementacija platforme elektronskih javnih nabavki, koja će sadržati sve navedene ključne funkcionalnosti (e-oglašavanje, e-komunikaciju i podnošenje ponuda, e-katalog, e-aukciju i e-sistem dinamične nabavke), mora se mora odvijati postepeno. Međutim, prilikom sprovođenja svih navedenih analiza i definisanja optimalnih rešenja, posebno je važno uzeti u obzir sve specifičnosti nacionalnog okruženja, a naročito stepen razvijenosti informacionih i komunikacionih tehnologija, odnosno stepen specifičnosti servisa e-uprave u Republici Srbiji. S tim u vezi, potrebno je definisati i blagovremeno sprovesti sveobuhvatan i intenzivan program obuke potencijalnih korisnika za rad sa novim elektronskim sistemima, ali se mora kontinuirano raditi i na informisanju javnosti o svim prednostima i potencijalnim rizicima uvođenja e-nabavki. Takođe, bitno je naglasiti da se prilikom uvođenja elektronskih nabavki moraju koristiti isključivo takvi informacioni sistemi i tehnologije koji su široko dostupni svim zainteresovanim licima, i da pri tome ne sme postojati ograničenje konkurencije, odnosno bilo koji vid diskriminacije učesnika.

U cilju utvrđivanja stepena primene elektronske nabavke od strane malih i srednjih preduzeća u Republici Srbiji, u ovom radu su prikazani rezultati istraživanja sprovedenog na uzorku od 75 preduzeća. Nakon detaljnog prikaza rezultata istraživanja, jasno se može zaključiti da veoma mali broj ispitanih preduzeća koristi elektronsku nabavku. Oni koji je koriste, koriste je manje do 5 godina, za pribavljanje dobara i usluga. Kod ovih preduzeća pozivi za proces nabavke dobara/usluga se objavljuju na web stranici preduzeća, a konkursna dokumentacija je dostupna na istoj web stranici. Najveći procenat preduzeća podjednako nabavlja i dobra i usluge, kako male tako i velike vrednosti.

LITERATURA

- [1] Bobar, V., Metode razvoja i primene elektronskog poslovanja u oblasti javne nabavke – eProcurement. Magistarski rad, FON, Beograd, 2007.
- [2] Bobar, V., Implementacija elektronske javne nabavke kao servisa elektronske uprave, Zbornik radova sa konferencije YU INFO 2013, Kopanik, 2013.
- [3] Bradić - Martinović A., E – uprava u Srbiji, podrška procesima javnih nabavki, Institut ekonomskih nauka, Beograd, 2015.
- [4] Centar za informatiku Vlade Republike Slovenije, Univerzitet u Ljubljani – Fakultet za računarstvo i informatiku, „Elementi strateškog plana razvoja celokupnog informacionog sistema državne uprave”, novembar, 2004.
- [5] Davila, A, Gupta, M i Palmer, R., Moving Procurement Systems to the Internet: the Adoption and Use of E-Procurement Technology Models. *European Management Journal*, 21(1), 2003.
- [6] EC, Machester Ministerial Declaration, 2005.
- [7] EU Academy for Taxes, Economics & Law), EU Public Procurement Reform 2014 – Legal and Practical Implications for Contracting Authorities, European Seminar, 2014.
- [8] European Commission Directorate General for Information Society and Media. Capgemini: Online Availability of Public Services: How is Europe Progressing? 2005.
- [9] Joković R., Upravljanje sistemom javnih nabavki u javnom sektoru, FON, Beograd, 2008.
- [10] Jovanović P., Efikasne javne nabavke, Transparentnost Srbija, radna verzija, april 2005.
- [11] Karsin, B., Treća konferencija Mreže za javne nabavke. Direktor Evropske komisije za unutrašnje tržište, Ljubljana, 2005.
- [12] Knežević B., Elektronske javne nabavke na Zapadnom Balkanu-ELLECTRA Web, *Bibliid 1451-3188*, 6 (2007), God. VI, br. 19–22, Izvorni naučni rad, 2007.
- [13] Ministarstvo za telekomunikacije i informaciono društvo, Zakon o elektronskom potpisu, Beograd, 2009.
- [14] Neef D., E-Procurement, From Strategy to Implementation, Prentice Hall Corp. Sales Dept. One Lake Street, Upper Saddle River, NJ 07458, 2001.
- [15] Neupane A., Soar, J., Vaidya, K. i Yong, J., Role of Public e-Procurement technology to reduce corruption in government procurement. *International Public Procurement Conference*, August 17-19, Seattle, Washington, 2012.
- [16] Priručnik za obuku i polaganje ispita za sticanje sertifikata za službenika za javne nabavke, Ministarstvo finansija, Uprava za javne nabavke Beograd, 2009.
- [17] Strategija razvoja javnih nabavki u Republici Srbiji, Uprava za javne nabavke i stručnjak PLAC projekta, Beograd, 2014.
- [18] Zakon o javnim nabavkama, Službeni glasnik RS, br.124/2012, 14/2015, i 68/2015.
- [19] http://www.ujn.gov.rs/ci/izvestaji/izvestaji_ujn
- [20] <https://3s.panteon.biz/b2s/index.jsp>

Bojana Roćen Danilović, Univerzitet u Beogradu – Fakultet organizacionih nauka

Kontakt: bojanarocen@gmail.com

Oblast interesovanja: Upravljanje poslovnim procesima, Kontinualno poboljšavanje procesa

